

Study Circle Career Development Institute

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

(१) भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

- * सूचना : खालील परीक्षामध्ये विचारल्या गेलेल्या प्रश्नांची सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकनिहाय परीक्षाभिमुख मांडणी केलेली आहे –

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षा (२००२-१८)

- १) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
- २) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
- ३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, २० जून २००४
- ४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
- ५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
- ६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
- ७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २४ जानेवारी २०१६
- ८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २३ डिसेंबर २०१८

समाजकल्याण अधिकारी परीक्षा (१९९७-२०१३)

- १) समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, २ फेब्रुवारी १९९७
- २) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २००६
- ३) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ जून २००९
- ४) गृहप्रमुख, शासकीय मागासवर्गीय वसतिगृह सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१०
- ५) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, २० जानेवारी २०१३
- ६) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी व तत्सम पद, ९ जून २०१३

सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी परीक्षा (२००१-१५)

- १) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा डिसेंबर, २००१
- २) सहायक प्रकल्प अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जानेवारी २०१०
- ३) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा ३ ऑक्टोबर २०१५

शालेय शिक्षण व क्रीडा अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००-१७)

- १) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
- २) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
- ३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
- ४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
- ५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
- ६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३

- ७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
- ८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७
- ९) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७

(१) महिला व बालविकास आयुक्तालय मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा

महिला व बालविकास आयुक्तालयातील अधिकारी भरती परीक्षा

- १) जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी
- २) बालविकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण (आयसीडीएस आयुक्तालय)
- ३) अधीक्षक/निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था
- ४) रचना व कार्यपद्धती अधिकारी
- ५) अधिव्याख्याता
- ६) सांख्यिकी अधिकारी

पेपर १ : मराठी, इंग्रजी, सामान्यज्ञान, निवडक कायदे व संस्था (१०० प्रश्न, २०० गुण)

(१) मराठी

- १) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह
- २) वाक्यरचना
- ३) व्याकरण
- ४) म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग
- ५) उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(२) इंग्रजी

- 6) Common Vocabulary
- 7) Sentence structure
- 8) Grammar
- 9) Use of Idioms and phrases & their meaning
- 10) Comprehension of passage

(३) सामान्यज्ञान

- ११) महाराष्ट्राचा इतिहास
- १२) महाराष्ट्राचा भूगोल
- १३) गणित
- १४) बुद्धिमत्ता चाचणी
- १५) चालू घडामोडी - जागतिक तसेच भारतातील चालू घडामोडी - राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी

(४) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे, संस्था, इ.

- १६) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
- १७) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)
- १८) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
- १९) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५

- २०) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४ (नियम क्रमांक ९२ व १०९)
- २१) राज्य महिला आयोग / महिला आर्थिक विकास महामंडळ
- २२) मानवी हक्क आयोग
- २३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग

पेपर क्रमांक – २ : पदाच्या कर्तव्यासाठी आवश्यक ज्ञान (१०० प्रश्न, २०० गुण)

*** भारताचे संविधान, संसद व विधीमंडळ कामकाज व समित्या /१५**

- (१) भारताचे संविधान (सेवाविषयक बाबी व शिक्षणासंबंधित कलमे), संसद व विधीमंडळ कामकाज व विविध समित्या/१५

*** प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश /५०**

- (२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१ /५
- (३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ /५
- (४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ /५
- (५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१ /५
- (६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ /५
- (७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१ /५
- (८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ /५
- (९) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४ /५
- (१०) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९ /५
- (११) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका /५

*** महिला व बालविकास विभाग, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालय**

- (१२) महिला व बालविकास विभागांतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेले कायदे व योजना/१५
- (१३) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८/५
- (१४) एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालयांतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेल्या योजना /१५

(२) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय

तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका (१०० प्रश्न, २०० गुण)

- १) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी
- २) भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- ३) **भारत व महाराष्ट्र** – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज, माहिती अधिकार कायदा
- ४) **भारतीय अर्थव्यवस्था व खालील बाबीशी निगडित मुद्दे –**
 - १) नियोजन
 - २) संसाधनांचे एकत्रीकरण
 - ३) वृद्धी व विकास
 - ४) रोजगार
 - ५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न
- ५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
- ६) महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह

- ७) **क्रीडा** - आंतरराष्ट्रीय महत्वाच्या क्रीडा स्पर्धा, खेळाडूंनी विविध स्पर्धांमध्ये नोंदविलेले विक्रम, नामवंत खेळाडूंची आत्मचरित्रे, केंद्र व राज्यशासनाच्या क्रीडाविषयक योजना, केंद्र व राज्यशासनाचे क्रीडाविषयक पुरस्कार, क्रीडाविषयक नियम, क्रीडा स्पर्धांमधील विविध बाबी व उदभवणारी परिस्थिती
- ८) **बुद्धिमत्ता चाचणी** - अंकगणित, बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन

(३) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील

समाजकल्याण आयुक्तालयातील अधिकारी भरती अभ्यासक्रम

- १) सहायक आयुक्त, समाजकल्याण व तत्सम, गट-अ
- २) समाजकल्याण अधिकारी, गट-ब
- ३) गृहप्रमुख, गट-ब

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका

(१) समाजकल्याण -

- १) समाजकार्य - इतिहास व तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र
- २) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्व विकास - व्यक्तिमत्व व सामाजिकरण
- ३) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना - कारणे, वंचितांच्या (स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व सामाजिक कायदे
- ४) समाजकल्याण प्रशासन - राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील धोरणे, शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा.
- ५) सामाजिक सुरक्षा कायदे - (पीसीआर, पीओए, बालकामगार)
- ६) सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका व स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(२) सामान्य अध्ययन -

- ७) इतिहास
- ८) भूगोल, लोकसमुदाय व पर्यावरण
- ९) राज्यव्यवस्था, शासन, राजनीती व स्थानिक प्रशासन
- १०) अर्थव्यवस्था
- ११) विज्ञान
- १२) चालू घडामोडी

(३) गृहप्रमुख पद -

- १३) अध्यापन अभियोग्यता
- १४) संशोधन अभियोग्यता
- १५) वाचन आकलन, आधारसामग्री अर्थउकल
- १६) संप्रेषण, माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान
- १७) उच्च शिक्षण पद्धती
- १८) गृहविज्ञान - पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न
- १९) प्रशासकीय नियम व सुविधा - वसतिगृहांचे उद्देश, प्रशासकीय जबाबदारी, आर्थिक बाबी, सोयीसुविधा पुरवठा, पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन
- २०) मानसिक, बौद्धिक, व्यक्तिमत्व व कौशल्य विकासातील भूमिका, नवीन उपक्रम

(४) बुद्धिमापन विषयक प्रश्न -

परीक्षाभिमुख तयारीसाठी अभ्यासघटकांचे वर्गीकरण

* सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकांची मागील २६ परीक्षातील प्रश्नांशी सांगड घातल्यास चाळणी परीक्षेची तयारी करताना त्याचे आपणास पुढील विभाग करता येतात. आपणास जी परीक्षा द्यावयाची आहे त्याशी संबंधित घटक आणि उपघटकांचा परीक्षाभिमुख अभ्यास करणे सोपे जावे या हेतूने सदर वर्गीकरण निश्चितच उपयुक्त आणि मार्गदर्शक ठरू शकते -

- १) इतिहास - भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- २) भूगोल - महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
- ३) राजकीय व्यवस्था - राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
- ४) भारतीय अर्थव्यवस्था
- ५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
- ६) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी
- ७) लोकसमुदाय व पर्यावरण
- ८) बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित
- ९) मराठी - सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाकप्रचार, उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
- १०) इंग्रजी - Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Idioms and phrases, Comprehension

- ११) समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका
- १२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास - मानव विकास, व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण
- १३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास
- १४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना
- १५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना
- १६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना
- १७) समाजकल्याण प्रशासन - गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये
- १८) शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग - केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग, राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, राज्य महिला आयोग, महिला आर्थिक विकास महामंडळ
- १९) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे - पेपर १ व २ मधील कायदे, प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश, महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे, सामाजिक सुरक्षा कायदे, महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
- २०) गृहविज्ञान - पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

- २१) अध्यापन अभियोग्यता
- २२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण
- २३) उच्च शिक्षण पद्धती
- २४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान
- २५) संप्रेषण
- २६) संशोधन अभियोग्यता
- २७) आधारसामग्री अर्थउकल

- * महत्त्वाची सूचना : वरील नमूद सर्वच्या सर्व घटक आणि उपघटकांची तयारी करणे अनिवार्य नसून आपण जी चाळणी परीक्षा देत असाल त्यास संबंधित व पूरक असणाऱ्या निवडक घटकांचाच अभ्यास करावा.

महत्त्वाचे मुद्दे

- (१) इतिहास – भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
- १) युरोपियन आणि अँग्लो – ब्रिटिश युद्धे
 - २) ब्रिटिश प्रशासन – गव्हर्नर जनरल्स आणि व्हाईसरॉयांची भूमिका
 - ३) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या
 - ४) सामाजिक धार्मिक सुधारणा, शिक्षण आणि प्रेस
 - ५) ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम
 - ६) राष्ट्रवाद आणि राजकीय संघटनांचा उदय
 - ७) क्रांतिकारक संघटना व राष्ट्रवाद
 - ८) काँग्रेस पक्ष – संस्थापक, अधिवेशने, ठराव, स्वातंत्र्य चळवळी – स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो
 - ९) शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा, कामगार चळवळी आणि कामगार संघटना
 - १०) स्वातंत्र्य आणि संबंधित समस्या, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ व स्वातंत्र्योत्तर भारत
- (२) भूगोल – महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
- १) सूर्यमाला आणि पृथ्वी – अक्षांश आणि रेखांश, भूकंप आणि ज्वालामुखी, खडक
 - २) जागतिक विभाग – भौगोलिक वैशिष्ट्ये, हवामान – वातावरण, वारे आणि महासागर प्रवाह
 - ३) जगाचा सामाजिक भूगोल – लोकसंख्या, भाषा, वंश, भौगोलिक राजकारण, जागतिक स्थाने आणि सीमा
 - ४) जगाचा आर्थिक भूगोल – खनिजे आणि ऊर्जा साधने, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, वने आणि पर्यावरण, कृषी
 - ५) भारताचा भौतिक भूगोल – हिमालय, पर्वत, पठार, वाळवंट क्षेत्र, किनारी भाग, बेटे, नद्या, हवामान व पर्जन्यमान
 - ६) भारताचा सामाजिक व राजकीय भूगोल – लोकसंख्या, भाषा, जमाती, स्थाने आणि सीमा, भौगोलिक राजकारण
 - ७) भारताचा आर्थिक भूगोल – कृषी, वनस्पती, वने, खनिजे, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, शहरे, व्यापार
 - ८) महाराष्ट्राचा भौतिक भूगोल – सह्याद्री आणि त्याच्या पर्वतरांगा, नद्या आणि धरणे, खडक, माती, पीके, वने व वनस्पती
 - ९) महाराष्ट्राचा सामाजिक व राजकीय भूगोल – लोकसंख्या, स्थलांतर, जमाती, जिल्ह्यांची निर्मिती व सीमारेषा
 - १०) महाराष्ट्राचा आर्थिक भूगोल – कृषी, वनस्पती, खनिजे, ऊर्जा संसाधने, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, शहरे, व्यापार
- (३) राजकीय व्यवस्था – भारत व महाराष्ट्र – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
- १) संविधान
 - २) राजकीय प्रणाली
 - ३) राज्यशास्त्र व प्रशासन
 - ४) पंचायत राज
 - ५) माहिती अधिकार कायदा
- १) संविधान सभा, स्रोत, समित्या, चिन्हे, प्रस्तावना, ठळक आणि मूलभूत वैशिष्ट्ये, कलमे
 - २) मूलभूत हक्क/एफआर, डीपी, एफडी, घटना दुरुस्त्या, आयोग आणि मंडळे
 - ३) केंद्र-राज्य संबंध, न्यायपालिका
 - ४) संसद, राज्य विधीमंडळ, राजकीय पक्ष व निवडणुका
 - ५) केंद्रीय प्रशासकीय यंत्रणा – कार्यकारी, विधिमंडळ
 - ६) राज्य सरकार आणि प्रशासन – कार्यकारी, विधिमंडळ

- ७) स्थानिक स्वराज्य संस्थांची उत्क्रांती, ७३ वी आणि ७४ वी दुरुस्ती, जिल्हा प्रशासन
- ८) ग्रामपंचायत, तालुका पंचायत, जिल्हा परिषद आणि ग्रामविकास
- ९) माहिती अधिकार कायदा - उत्क्रांती, उद्देश, महत्वाची कलमे, दुरुस्त्या व परिशिष्टे
- १०) माहिती अधिकार कायदा - अंमलबजावणी यंत्रणा, राज्य व केंद्रीय माहिती आयोग, आयुक्त, अधिकारी, अपील

(४) भारतीय अर्थव्यवस्था - पुढील बाबीशी निगडित मुद्दे - नियोजन, संसाधनांचे एकत्रीकरण, वृद्धी व विकास, रोजगार, सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

- १) नियोजन
- २) संसाधनांचे एकत्रीकरण
- ३) वृद्धी व विकास
- ४) रोजगार
- ५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

- १) नियोजन यंत्रणा, नीती आयोग, जिल्हा नियोजन समिती
- २) राष्ट्रीय उत्पन्न - जीव्हीए, जीडीपी, अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च, आर्थिक आणि वित्तीय धोरणे - कर महसूल
- ३) कृषी - ग्रामीण विकास आणि सहकार क्षेत्र
- ४) उद्योग - पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र, विदेशी व्यापार, बँकिंग
- ५) वाढ आणि विकास - क्षेत्रीय वाढ, एसडीजी, पंचवार्षिक योजना व विकास कार्यक्रम
- ६) विकास कार्यक्रम - महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात
- ७) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारी - कारणे, स्वरूप, प्रकार, रोजगार निर्मिती कार्यक्रम
- ८) गरिबी - संकल्पना, गरिबीचे मोजमाप, दारिद्र्य निर्मूलन कार्यक्रम
- ९) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता
- १०) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वाढ - विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने

(५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान

- १) भौतिकशास्त्र (फिजिक्स)
- २) रसायनशास्त्र (केमिस्ट्री)
- ३) प्राणिशास्त्र (झूलॉजी)
- ४) वनस्पतिशास्त्र (बॉटनी)
- ५) आरोग्यशास्त्र (हायजीन)

- १) गतीशास्त्र, उष्णता, लहरी - प्रकाश, ध्वनी, विद्युतचुंबकीय लहरी
- २) विद्युतशास्त्र, चुंबकत्व, अणुविज्ञान, खगोलशास्त्र आणि अंतराळ विज्ञान
- ३) आवर्त सारणी - धातू आणि अधातू, रासायनिक अभिक्रिया - आम्ल, क्षार, संयुगे
- ४) सेंद्रिय रसायनशास्त्र - हायड्रोकार्बन्स, कीटकनाशके, इंधन, वायू, खते
- ५) पेशीविज्ञान व चयापचयन, प्राण्यांचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, प्राणी शरीरविज्ञान
- ६) उपयुक्त आणि हानीकारक प्राणी - पशुपालन, दुग्धव्यवसाय, कुक्कुटपालन
- ७) वनस्पतींचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, कृषीविज्ञान व वनशास्त्र
- ८) उपयुक्त आणि हानीकारक वनस्पती - फलोत्पादन आणि फुलशेती
- ९) मानवी शरीर प्रणाली - चेटासंस्था, रक्ताभिसरण, पचन व उत्सर्जन संस्था, स्नायू व अस्थि,
- १०) आरोग्य आणि रोग - रोगप्रसार व कारक घटक, रोगनिदान, उपचार आणि कार्यक्रम, अन्न आणि पोषण

- (६) राज्य,राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी -
- १) जागतिक राजकीय घटना - संघटना, आंतरराष्ट्रीय संबंध, मानवी हक्क विषयक घटना, संरक्षणविषयक घटना, जागतिक स्तरावरील आर्थिक घडामोडी
 - २) राष्ट्रीय राजकीय घटना - निवडणुका, प्रशासन, न्यायालयीन निकाल, आयोग, कायदे व घटनादुरुस्त्या, आंदोलने
 - ३) आर्थिक व वित्तीय घटना अर्थसंकल्प व सार्वजनिक वित्त, बँकिंग व वित्त, कृषी व ग्रामीण विकास, दारिद्र्य व बेकारी, विदेश व्यापार,
 - ४) वैज्ञानिक घटना - ऊर्जा तंत्रज्ञान व आण्विक प्रकल्प,आयसीटी, अवकाशविज्ञान, वैज्ञानिक संस्था व संशोधक, जैवतंत्रज्ञान, रोगविज्ञान
 - ५) सामाजिक व शैक्षणिक घटना - सामाजिक सुरक्षेचे उपक्रम व पुढाकार, शैक्षणिक व आरोग्य क्षेत्रातील घटना, रोजगार निर्मिती व कौशल्य विकास
 - ६) भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना - प्रकाशझोतातील स्थळे, राजकीय भूगोल, पर्यावरण परिषदा, संवर्धन, कायदे, आपत्तीव्यवस्थापन
 - ७) नेमणुका, नियुक्ती व प्रकाशझोतातील व्यक्ती
 - ८) पारितोषिक, पुरस्कार व बहुमान
 - ९) सांस्कृतिक व साहित्यिक घटना - संगीत व नृत्य, चित्रपट, यात्रा, संस्था व स्मारके, साहित्यिक घटना
 - १०) क्रीडा क्षेत्राविषयक घटना व सामान्यज्ञान - महत्त्वाचे दिवस व वर्ष, सर्वप्रथम, सर्वात मोठे/छोटे, घटनाक्रम
- (७) लोकसमुदाय व पर्यावरण - लोकसमुदाय आणि पर्यावरण आंतरक्रिया, प्रदूषणाचे स्रोत, प्रदूषणाचे घटक आणि त्यांचा मानवी जीवनावरील परिणाम, नैसर्गिक व ऊर्जा साधनसंपत्तीचे शोषण, नैसर्गिक आपत्ती आणि ती कमी करण्यासाठी उपाययोजना
- (८) बुद्धिमत्ता चाचणी - अंकगणित,बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन
- १) संख्या आणि वर्णमालिका, सांकेतिक भाषा, साम्य, तुलना, वर्गीकरण
 - २) मशीन इनपुट आणि चिन्हे, गणितीय तर्क, परिच्छेदांवरून निष्कर्ष काढणे
 - ३) विधाने आणि युक्तिवाद, विधाने आणि गृहितके, विधाने आणि निष्कर्ष
 - ४) बैठक व मांडणी व्यवस्था, नातेसंबंध
 - ५) आकृत्यांवरील प्रश्न, घनावरील प्रश्न
 - ६) संख्याप्रणाली - लसावि, मसावि, वर्गमूळ आणि घनमूळ
 - ७) बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश अपूर्णांक, सरासरी, संभाव्यता, टक्केवारी, गुणोत्तर आणि प्रमाण
 - ८) वेळ आणि अंतर,रेल्वे, बोट आणि जलप्रवाह, काळ आणि काम
 - ९) नफा आणि तोटा, विक्री आणि खरेदी, साधे आणि चक्रवाढ व्याज
 - १०) भूमिती - क्षेत्रफळ, घनफळ आणि परिमिती, घड्याळ, कॅलेंडर, वय, दिशानिर्देश, वेन आकृत्यांवरील समस्या
- (९) मराठी - सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्यप्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग, उतान्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
- (१०) इंग्रजी - Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Use of Idioms and phrases & their meaning, Comprehension of passage

(११) समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका

- १) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान
- २) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र
- ३) सामाजिक अर्थशास्त्र
- ४) सामाजिक समस्या ओळखण्यात व समुचित धोरणाचा विकास करण्यात समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका
- ५) समाजकल्याणात स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(१२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास

*** मानव विकास -**

- १) व्यक्तीच्या एकूण आयुर्मानातील मानवी अभिवृद्धी व विकास
- २) मानव विकासाची तत्त्वे व सिद्धांत
- ३) मानव विकास हक्काचे यथार्थदर्शन
- ४) कुटुंबाच्या लोकसंख्याशास्त्रीय व सामाजिक परिस्थितीतील बदल
- ५) महिलांचा अभ्यास, कुटुंब कल्याण कार्यक्रम - सद्यःकालीन दृष्टिकोन

*** व्यक्तिमत्त्व व सामाजिककरण-**

- १) व्यक्तिमत्त्वाच्या उपपत्ती व सामाजिकीकरण यांचे अध्ययन
- २) सामाजिकीकरणाच्या पद्धती व गतिशीलता
- ३) विभिन्न संस्कृतीतील विविध कुटुंबांच्या संदर्भातील सामाजिकीकरण
- ४) विशेष गरजा असलेली बालके - मध्यस्थीसाठी / हस्तक्षेपासाठी / थांबविण्यासाठी कार्यक्रम
- ५) धोका असलेली बालके - बालकामगार, रस्त्यावरील मुले, बाल दुर्व्यवहार, दीर्घकाल आजारी असलेली बालके

(१३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास

- १) बाल विकास तत्त्वे व टप्पे आयुर्मान विकास
- २) मानव विकास व वर्तन यांचे सिद्धांत
- ३) मानसिक व बौद्धिक विकास - बुद्ध्यांक, भावनांक
- ४) आयक्यू व इक्यूची व्यक्तिमत्त्व व कौशल्य विकासातील भूमिका
- ५) बाल संगोपन
- ६) बाल्यावस्थापूर्व घ्यावयाची काळजी व विकास - नवीन दिसून येणारे कल, कार्यतंत्रे, संनियंत्रण व देखभाल
- ७) बाल्यावस्थेतील व पौंगडावस्थेतील विकासाच्या समस्या व अकार्यक्षमता मार्गदर्शन व समुपदेशन
- ८) प्रगत बाल अभ्यास पद्धती व बालकांच्या मूल्यमापनातील प्रगती

(१४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना

- १) भारतीय सामाजिक समस्यांची संकल्पना व कारक घटक यांचे विश्लेषण
- २) भारतातील वंचितांच्या (कुटुंबे, स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व उपाययोजना
- ३) सामाजिक समस्यांच्या बाबतीतील हस्तक्षेप - सूक्ष्म व मोठ्या स्तरावरील शासनाचे व स्वयंसेवी प्रयत्न

(१५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना

- १) महिला धोरण २००१
- २) महिलांच्या सुरक्षिततेसाठी महाराष्ट्र शासनाच्या योजना - मनोधैर्य
- ३) लैंगिक समानता व महिला हक्कांचे बळकटीकरण - माझी कन्या भाग्यश्री योजना, सुकन्या योजना

- ४) **शैक्षणिक उपक्रम** – मुलगी वाचवा मुलगी शिकवा, किशोरी शक्ती योजना, राजीव गांधी किशोरी सबलीकरण योजना , सावित्रीबाई फुले कन्या कल्याण पारितोषिक योजना, सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती
- ५) **आरोग्यविषयक योजना** – जननी सुरक्षा अभियान, प्रजनन व बाल आरोग्य कार्यक्रम
- ६) **महिला आर्थिक सक्षमीकरण** – महिला प्रशिक्षण केंद्र अनुदान, महिलांना स्वयंरोजगार अनुदान, सुमतीबाई सुकळीकर उद्योगिनी महिला सक्षमीकरण योजना

(१६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना

- १) एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेचे लाभार्थी
- २) आयसीडीएस योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा
- ३) पूरक पोषण आहार
- ४) लसीकरण- ३ वर्षापेक्षा कमी वयाची बालके, ३-६ वर्षाची बालके
- ५) आरोग्य तपासणी
- ६) संदर्भ आरोग्य सेवा
- ७) अनौपचारिक शालेयपूर्व शिक्षण
- ८) पोषण आणि आरोग्य शिक्षण
- ९) आरोग्य व स्वच्छता
- १०) गर्भवती व स्तनदामाता- टिटॅनसची लस, लोहयुक्त व जंतनाशक गोळ्या
- ११) वाढीवर देखरेख - हिमोग्लोबीन, बॉडीमास इंडेक्स तपासणी
- १२) जीवन कौशल्य - १५ ते ४५ वर्षांच्या महिला
- १३) व्यवसायिक प्रशिक्षण - १९ ते १८ वर्षांच्या किशोरी
- १४) कुपोषण मुक्तीसाठी ग्राम बाल विकास केंद्रे
- १५) बाल संगोपन योजना

(१७) समाजकल्याण प्रशासन

- १) सामाजिक न्याय खाते - रचना, विभाग, संचालनालये, आयुक्तालये
- २) राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील शासकीय व स्वयंसेवी संस्था - रचना, कार्ये, भूमिका व धोरणे
- ३) शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा - कुटुंबे, स्त्रिया, युवक, वयोवृद्ध व मुले यांच्यासाठी
- ४) कुटुंबे, मुले, स्त्रिया, वयस्कर आणि विशेष गरजा असलेले लोक यांच्याबाबतीत समाज कार्याद्वारे हस्तक्षेप

*** गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये**

- १) वसतिगृहांचे उद्देश, नियम व सुविधा पुरवठा
- २) गृहप्रमुखाची प्रशासकीय व आर्थिक जबाबदारी
- ३) पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन

(१८) शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग -

- १) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग
- २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग
- ३) राज्य महिला आयोग
- ४) महिला आर्थिक विकास महामंडळ

- * **केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग**
 - १) मानवी हक्क आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
 - २) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
 - ३) आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
 - ४) महाराष्ट्र मानवी हक्क आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
 - ५) मानवी हक्क आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी
- * **राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग**
 - १) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
 - २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
 - ३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
 - ४) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
 - ५) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी
- * **राज्य महिला आयोग**
 - १) राज्य महिला आयोगाची निर्मिती, स्वरूप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
 - २) राज्य महिला आयोगाची रचना - अध्यक्ष, सदस्य - निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
 - ३) राज्य महिला आयोगाचे कामकाज - अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
- * **महिला आर्थिक विकास महामंडळ**
 - १) महिला आर्थिक विकास महामंडळ - रचना, कार्ये, कामगिरी
 - २) महिला आर्थिक विकास महामंडळाच्या योजना व योगदान
- (१९) **शासनाशी संबंधित निवडक कायदे**
 - १) पेपर १ मधील महत्त्वाचे कायदे
 - २) महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे
 - ३) सामाजिक सुरक्षा कायदे
 - ४) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
 - ५) प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश - पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे
- * **पेपर - १ मधील महत्त्वाचे कायदे**
 - १) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
 - २) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
 - ३) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५
 - ४) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४
- * **महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे**
 - १) अनैतिक व्यापार प्रतिबंध अधिनियम १९५६
 - २) हुंडा प्रतिबंध कायदा १९६१
 - ३) वैद्यकीय गर्भपात अधिनियम १९७१
 - ४) लिंग निदान प्रतिबंधक अधिनियम, गर्भधारणापूर्व व प्रसूतिपूर्व निदान तंत्र अधिनियम, १९९४
 - ५) कौटुंबिक हिंसाचार पासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम कायदा २००५
 - ६) लैंगिक हिंसा प्रतिबंध - पॉस्को, शक्ती कायदा
 - ७) महिला कल्याणासाठीचे कायदे

* सामाजिक सुरक्षा कायदे

१) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)

* महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८

- १) बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) अधिनियमाचा उद्देश व गरज
- २) बालन्याय अधिनियमातील महत्त्वाची कलमे व तरतुदी, शिक्षेची तरतूद
- ३) बालन्याय अधिनियमाशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
- ४) बालक हक्कांचा जाहीरनामा
- ५) बालकामगार मुक्ती अभियान

* प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे

- १) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१
- २) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९
- ३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९
- ४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१
- ५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१
- ६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१
- ७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२
- ८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४
- ९) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९
- १०) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका

(२०) गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

- १) पोषक आहाराचे मूलघटक
- २) पोषक आहार विषयक जीव-रसायनशास्त्र
- ३) अन्नविषयक सूक्ष्मजीवशास्त्र
- ४) सार्वजनिक पोषक आहार
- ५) उपचारशास्त्रीय पोषक आहार

(२१) अध्यापन अभियोग्यता

- १) अध्यापनाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, वैशिष्ट्ये, मूलभूत व आवश्यक बाबी
- २) अध्ययनकर्त्याची वैशिष्ट्ये
- ३) अध्यापनावर परिणाम करणारे घटक
- ४) अध्यापनाच्या पद्धती
- ५) अध्यापन साधने
- ६) मूल्यमापन पद्धती

(२२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण

- १) क्रीडाशास्त्र
- २) शारीरिक शिक्षण
- ३) क्रीडा मानसशास्त्र
- ४) क्रीडा प्रशिक्षण व मार्गदर्शन - प्रशिक्षण संस्था व क्रीडा विद्यापीठे
- ५) क्रीडा व्यवस्थापन - क्रीडा स्पर्धांचे आयोजन, क्रीडा स्पर्धादरम्यान उदभवणारी परिस्थिती

(२३) उच्च शिक्षण पद्धती

- १) भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थांची संरचना
- २) औपचारिक व दूरशिक्षण
- ३) व्यावसायिक / तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण
- ४) मूल्य आधारित शिक्षण

(२४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान

- १) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान - अर्थ, फायदे, तोटे व वापर
- २) सर्वसाधारण संक्षिप्त रूपे व परिभाषा
- ३) इंटरनेट व ई मेलचे मूलभूत आधार

(२५) संप्रेषण

- १) संप्रेषणाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये, टप्पे
- २) संप्रेषणाचे प्रकार
- ३) अवरोधक आणि परिणामकारक वर्ग संप्रेषण

(२६) संशोधन अभियोग्यता

- १) संशोधनाचा अर्थ, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार
- २) संशोधनाचे टप्पे
- ३) संशोधनाच्या पद्धती, संशोधनाचे नीतिशास्त्र
- ४) शोधनिबंध, लेख, कार्यसत्र, चर्चासत्र, परिषद व परिसंवाद
- ५) प्रबंध लेखन त्याची वैशिष्ट्ये आणि रूपरेखा

(२७) आधारसामग्री अर्थउकल

- १) आधारसामग्रीचे स्रोत, संपादन आणि अर्थउकल
- २) संख्यात्मक व गुणात्मक आधारसामग्री
- ३) आधारसामग्रीचे आलेखीय प्रतिरूपण व प्रतिचित्रण

तालुका क्रीडा अधिकारी, महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी, समाजकल्याण अधिकारी

चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त - मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रह

(१) भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह

- १) युरोपियन आणि अँग्लो - ब्रिटिश युद्धे
- २) ब्रिटिश प्रशासन - गव्हर्नर जनरल्स आणि व्हाईसरॉयांची भूमिका / १
- ३) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या
- ४) सामाजिक धार्मिक सुधारणा, शिक्षण आणि प्रेस / १
- ५) ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम
- ६) राष्ट्रवाद आणि राजकीय संघटनांचा उदय
- ७) क्रांतिकारक संघटना व राष्ट्रवाद
- ८) काँग्रेस पक्ष - संस्थापक, अधिवेशने, ठराव, स्वातंत्र्य चळवळी - स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो
- ९) शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा, कामगार चळवळी आणि कामगार संघटना
- १०) स्वातंत्र्य आणि संबंधित समस्या, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ व स्वातंत्र्योत्तर भारत

तालुका क्रीडा अधिकारी/शिक्षण अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००-१७)

- १) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
- २) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
- ३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
- ४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
- ५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
- ६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३
- ७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
- ८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७
- ९) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७

१) युरोपियन आणि अँग्लो - ब्रिटिश युद्धे

- १) १७५७ च्या प्लासीच्या युद्धात इंग्रजांना विजय मिळाला कारण :

अ) बंगालचा नबाब शेजारील प्रांतात गेला होता.
ब) इंग्रजांना मोठी मदत मीर कासीमने केली होती.
क) नबाबाचा सेनापती मीर जाफर हा इंग्रजांना फितूर झाला होता.
ड) नबाबाच्या दरबारात भ्रष्टाचार व गोंधळ निर्माण झाला होता.
वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

- १) (अ) आणि (ब) फक्त
- २) (अ), (ब) आणि (क)
- ३) (क) आणि (ड) फक्त
- ४) (अ), (ब), (क) आणि (ड)

- २) सन १७९९ मध्ये रणजितसिंगाने लाहोर जिंकून आपले राज्य स्थापन केले. राजा रणजितसिंगबाबत कोणती विधाने बरोबर आहेत?
- अ) तो एक महत्त्वाकांक्षी राजा होता.
ब) त्याने युरोपियन पद्धतीने लष्कर तयार केले.
क) इंग्रज, नेपाळ व अफगाणिस्तानचे राजे हे रणजितसिंगाचे शत्रू होते.
ड) लॉर्ड वेलस्ली याने रणजितसिंगाबरोबर करार केला.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) आणि (ब) फक्त
३) फक्त (अ), (ब), (क)
- २) (क) आणि (ड) फक्त
४) (अ), (ब), (क) आणि (ड)
- ३) ग. ज. लॉर्ड वेलस्लीने भारतात 'तैनाती फौज' पद्धत सुरू केली ज्या राजांनी ही फौज स्वीकारली त्यांना.....
- अ) कंपनीचे आधिपत्य मान्य करावे लागे.
ब) कंपनीने आपला प्रदेश बहाल केला.
क) कंपनीच्या सैनिकांचा खर्च करावा लागे.
ड) कंपनीने बक्षिसे देऊन पदव्या बहाल केल्या.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) आणि (ब) फक्त
३) (अ) आणि (क) फक्त
- २) (ब) आणि (क) फक्त
४) (अ), (क) आणि (ड)
- ४) हैद्राबादच्या निजामाने लॉर्ड वेलस्लीबरोबर करार करून तैनाती फौज स्वीकारली कारण :
- अ) निजामाच्या संस्थानाला टिपू सुलतानापासून धोका होता.
ब) निजामाला फ्रेंचांची भिती वाटत होती.
क) निजामाला मराठा सत्तेकडून धोका होता.
ड) निजामाचे सामर्थ्य कमी होते.
- पर्यायी उत्तरे :**
- १) (अ) व (क) फक्त
२) (ब) फक्त
३) (अ), (क) व (ड) फक्त
४) (क) फक्त
- २) ब्रिटिश प्रशासन – गव्हर्नर जनरल्स आणि व्हाईसरॉयांची भूमिका**
- १) "In short it may be said that he touched almost every aspect of Indian education and touched nothing that he did not reform" असे गौरवोद्गार कोणाविषयी काढले आहेत ?
- १) लॉर्ड कर्झन
२) लॉर्ड डलहौसी
३) लॉर्ड एलफिन्स्टन
४) लॉर्ड मोर्ले
- २) सती रुढीविरोधी कायदा करणारा गव्हर्नर जनरल होता.
- १) लॉर्ड विल्यम बेंटिक
२) लॉर्ड कॉर्नवॉलीस
३) लॉर्ड कर्झन
४) लॉर्ड रिपन
- ३) 'दत्तक वारस नामंजूर' या तत्त्वानुसार लॉर्ड डलहौसीने महाराष्ट्रातील कोणते संस्थान सर्वात प्रथम खालसा केले ?
- १) नागपूर
२) सातारा
३) कोल्हापूर
४) सावंतवाडी

३) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या

- १) १७७३ मध्ये ब्रिटिश सरकारने 'रेग्युलेशन ऑक्ट' भारतात लागू केला त्यानुसार :
- अ) सर्वच जनतेला मतदानाचा अधिकार मिळाला.
ब) गव्हर्नर जनरलच्या कौन्सिलची सदस्य संख्या ०४ झाली.
क) मुंबई व मद्रासच्या गव्हर्नरांना युद्ध करण्याचा अधिकार राहिला नाही.
ड) दिल्ली येथे सर्वोच्च न्यायालय स्थापन करण्यात आले.
वरीलपैकी कोणते विधान/कोणती विधाने **बरोबर** आहे/आहेत ?
- १) (अ) फक्त
३) (ब) आणि (क) फक्त
२) (अ) आणि (ब) फक्त
४) (ब), (क) आणि (ड)
- २) संपूर्ण देशभर एकाच वेळी जनगणना पासून सुरु करण्यात आली.
१) इ.स. १८७१
२) इ.स. १९०१
३) इ.स. १८८१
४) इ.स. १८९१
- ३) काही इतिहासकारांच्या मते, खाली दिलेला कोणता दस्तऐवज (document) म्हणजे भारतातील इंग्रजी शिक्षणाची सनदच (Magna charta of English education in India) होय ?
१) इ.स. १८१३ चा चार्टर ऑक्ट
२) इ.स. १८३३ चा चार्टर ऑक्ट
३) इ.स. १८३५ चा मेकॉलेचा खलिता
४) इ.स. १८५४ चा वूडचा खलिता
- ४) १८५८ च्या कायद्यान्वये हा भारताचा पहिला व्हाईसरॉय झाला.
१) लॉर्ड स्टॅनले
२) लॉर्ड कॅनिंग
३) लॉर्ड डलहौसी
४) सर जॉन लॉरेन्स
- ५) मुंबई कायदेमंडळात, १९३७ मध्ये यांनी खोती रद्द करण्याचे विधेयक मांडले.
१) डॉ. पंजाबराव देशमुख
२) विनोबा भावे
३) वि. दा. सावरकर
४) डॉ. बी. आर. आंबेडकर
- ६) 'स्वीकारा अन्यथा सोडून द्या' असे पुढीलपैकी कोणत्या प्रस्तावाबाबत म्हटले होते ?
१) क्रिप्स
२) वेव्हेल
३) माऊंट बॅटन
४) वरीलपैकी एकही नाही
- ७) इंग्लंडच्या कॅबिनेटमधील लॉर्ड लॉरेन्स, सर क्रिप्स आणि सर अलेक्झांडर यांचा समावेश असलेले कॅबिनेट मिशन भारतात आले त्यांनी मांडलेल्या योजनेला असे म्हणतात.
१) क्रिप्स योजना
२) लॉरेन्स योजना
३) अलेक्झांडर योजना
४) त्रिमंत्री योजना
- ८) भारतीय स्वातंत्र्याच्या कायद्यानुसार इंग्रजांनी संस्थानिकांबाबत केलेली तरतूद म्हणजे :
अ) सर्व संस्थानिकांनी आपले राज्य भारतातच सामील करावे.
ब) संस्थानिकांचे राज्य आपोआपच नष्ट होईल.
क) संस्थानिकांनी भारत किंवा पाकिस्तानमध्ये सामील व्हावे अगर स्वतंत्र राहावे.
ड) इंग्रजांनी संस्थानिकांशी केलेले सर्व करार रद्द होतील.
वरीलपैकी कोणती विधाने **बरोबर** आहेत ?
- १) (अ) आणि (ब) फक्त
३) (क) आणि (ड) फक्त
२) (ब) आणि (क) फक्त
४) (अ), (ब) आणि (ड)

४) सामाजिक धार्मिक सुधारणा, शिक्षण आणि प्रेस / १

सामाजिक धार्मिक सुधारणा

१) १९४६ साली पंढरपूरचे विठ्ठल मंदिर अस्पृश्य समजल्या जाणाऱ्या जातीतील लोकांना प्रवेशासाठी खुले करावे या मागणीसाठी बोर्डी येथे कोणी उपोषण सुरू केले ?

१) सेनापती बापट

२) साने गुरूजी

३) केशवराव जेधे

४) शंकरराव देव

२) खालीलपैकी कोणती जोडी बरोबर जुळवलेली आहे ?

१) निराश्रित साह्यकारी संस्था (डिप्रेसड क्लासेस मिशन) - वि. रा. शिंदे

२) प्रार्थना समाज - स्वामी दयानंद सरस्वती

३) मानवधर्म सभा - भाऊ महाजन

४) श्रद्धानंद छात्रालय - लाला हंसराज

३) जोड्या लावा.

a) कर्मवीर भाऊराव पाटील i) आनंदवन

b) डॉ. पंजाबराव देशमुख ii) अभिनव भारत

c) बाबा आमटे iii) शिवाजी शिक्षण संस्था

d) वि. दा. सावरकर iv) रयत शिक्षण संस्था

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iii)	(iv)	(i)	(ii)
2)	(i)	(ii)	(iii)	(iv)
3)	(iv)	(iii)	(i)	(ii)
4)	(iv)	(i)	(ii)	(iii)

४) योग्य जोड्या लावा :

यादी - I

यादी - II

a) गोपाळबाबा वलंगकर

i) बहिष्कृत हितकारणी सभा

b) राजर्षी शाहू महाराज

ii) सन्मानबोधक निराश्रित समाज

c) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

iii) वेदोक्त प्रकरण

d) किसन बनसोडे

iv) अनार्य दोष परिहारक मंडळी

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(ii)	(iii)	(i)	(iv)
2)	(iv)	(iii)	(i)	(ii)
3)	(ii)	(i)	(iii)	(iv)
4)	(iv)	(i)	(iii)	(ii)

- ५) विनोबा भावे यांचे जन्मगाव कोणते?
१) वाकृळ २) वावोशी ३) गागोदे ४) गडब
- ६) कर्मवीर भाऊराव पाटील यांना त्यांच्या शैक्षणिक कार्यासाठी विद्यापीठाने डी.लिट ही पदवी दिली?
१) मुंबई २) पुणे ३) श्री. ना.दा. ठाकरसी ४) शिवाजी
- ७) महर्षि धोंडो केशव कर्वे यांना १९५८ मध्ये कोणता किताब मिळाला?
१) भारतरत्न २) रावबहादूर ३) महर्षि ४) पद्मश्री
- ८) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी खालील कोणते राजकीय पक्ष स्थापन करून निवडणुकांमध्ये उमेदवार उभे केले?
अ) बहिष्कृत हितकारिणी सभा ब) रिपब्लिकन पक्ष
क) स्वतंत्र मजूर पक्ष ड) शेड्युल्ड कास्ट फेडरेशन
- पर्यायी उत्तरे :**
१) (ब) फक्त २) (अ) आणि (ब) फक्त ३) (अ), (ब) आणि (ड) ४) (क) आणि (ड)

शिक्षण

- १) इ.स.१८५७ मध्ये पुण्यात यांनी पहिली मुलींची शाळा सुरु केली.
१) महर्षी कर्वे २) महर्षी शिंदे ३) महात्मा फुले ४) न्या. रानडे
- २) महाराष्ट्रात मोफत व सक्तीचे प्राथमिक शिक्षण देण्यास कोणी सुरुवात केली ?
१) सातारचे राजे प्रतापसिंह महाराज २) औंधचे पंतप्रतिनिधी
३) बडोदा संस्थानचे सयाजीराव गायकवाड ४) कोल्हापूरचे छत्रपती शाहू महाराज
- ३) 'श्रीमती नाथीबाई दामोदरदास ठाकरसी' हे भारतातील पहिले महिला विद्यापीठ, इ.स. १९१६ साली.....यांनी स्थापन केले.
१) न्यायमूर्ती रानडे २) महर्षी कर्वे ३) सर चंदावरकर ४) सर विठ्ठलदास ठाकरसी
- ४) 'शैक्षणिक प्रक्रिया म्हणजे आंतरक्रियेचा विकास' हे मत कोणाचे आहे ?
१) अरविंद घोष २) महात्मा गांधी ३) रविंद्रनाथ टागोर ४) स्वामी विवेकानंद
- ५) "भारताचे भवितव्य त्याच्या वर्गावर्गातून घडविले जात आहे." खालीलपैकी कोणत्या आयोगाचे वचन शिक्षणाच्या क्षेत्रात सर्वश्रुत आहे ?
१) डॉ. राधाकृष्णन (१९४८-१९४९) २) मुदलीयार आयोग (१९५२-१९५३)
३) हंटर आयोग (१८८२) ४) भारतीय शिक्षण आयोग (१९६४-१९६६)
- ६) विद्यापीठे ही धार्मिक, नैतिक व ऐहिक शिक्षणासाठी पूर्वीपासून प्रसिद्ध आहेत.
१) 'रामेश्वर अध्यात्म शिक्षण विद्यापीठ', रामेश्वर २) 'धार्मिक व नैतिक शिक्षण विद्यापीठ', पुणे
३) नालंदा, तक्षशीला, कांची, काशी विद्यापीठ ४) कपिलतीर्थ अध्यात्म विश्व विद्यापीठ

७) वर्धा शिक्षण योजना म्हणजेच :

- १) खाजगी शिक्षण योजना २) मूलभूत शिक्षण योजना ३) उच्च शिक्षण योजना ४) ग्रामीण शिक्षण योजना

८) भारतामध्ये तरी धार्मिक शिक्षणाची गरज आहे असे प्रतिपादन खाली दिलेल्या कारणांपैकी प्रामुख्याने कोणत्या कारणासाठी केले जाते ?

- १) भारतात पुष्कळ धर्मपंथाचे लोक आहेत २) मुलांना धर्मग्रंथातील गोष्टी खऱ्या वाटतात
३) धार्मिक शिक्षण सदाचाराचा पाया आहे ४) धार्मिक गोष्टीत चमत्काराचा व अद्भुतपणाचा अंश असतो

९) महात्मा फुले हे शिक्षणतज्ज्ञ ठरतात कारण

- १) समाजातील सर्वांनी शिक्षण घ्यावे यासाठी ते सक्रिय होते
२) स्त्रियांना शिक्षण घेण्याची संधी उपलब्ध करण्यासाठी त्यांनी पत्नीला तयार करून खास शाळा सुरू केली
३) लेखन करून लोकजागृती केली
४) वरील सर्व

१०) महात्मार्जींनी शिक्षणाची व्याख्या कशी केली आहे ?

- १) शिक्षण म्हणजे मुलाची सर्वांगीण प्रगती किंवा विकास
२) शिक्षण म्हणजे मुलाच्या वर्तनातील इष्ट ते परिवर्तन
३) शिक्षण म्हणजे मुलाच्या शरीर, मन व आत्मा यांमधील जे चांगले त्याचा विकास
४) शिक्षण म्हणजे मुलाच्या किंवा माणसांच्या आत्म्याला अंधारातून प्रकाशाकडे, मृत्युपासून अमृत्त्वाकडे नेणे होय.

११) महात्मा गांधींच्या वर्धा शिक्षण योजनेमध्ये, व्यक्तिमध्ये पुढील तीन बाबींचा विकास अपेक्षिलेला होता -

- १) लेखन, वाचन, गणित २) बुद्धी, मन व हात
३) शिस्त, स्वावलंबन, आत्मविश्वास ४) श्रमप्रतिष्ठा, सामाजिकता, हस्तव्यवसाय

१२) इतिहास म्हणजे असा अर्थ रूढ आहे.

- १) मानवी जीवनाची कथा २) समाजशास्त्राचा अभ्यास
३) भविष्यकाळात घडणाऱ्या घटना ४) क्रांती घडून येणे

प्रेस

१) जोड्या लावा.

- a) गो. ग. आगरकर i) महाराष्ट्र केसरी
b) डॉ. बी. आर. आंबेडकर ii) दीनबंधू
c) कृष्णराव भालेकर iii) मूकनायक
d) डॉ. पंजाबराव देशमुख iv) सुधारक

पर्यायी उत्तरे :

	(a)	(b)	(c)	(d)
1)	(iv)	(iii)	(ii)	(i)
2)	(i)	(iii)	(ii)	(iv)
3)	(ii)	(i)	(iv)	(iii)
4)	(iv)	(ii)	(i)	(iii)

- २) 'डिस्कव्हरी ऑफ इंडिया' हा ग्रंथ पंडित जवाहरलाल नेहरूंनी या तुरुंगात लिहिला.
१) अहमदनगर २) येरवडा ३) अलाहाबाद ४) तिहार
- ३) मराठी भाषेतील पहिले वृत्तपत्र कोणते ?
१) केसरी २) सुधारक ३) महाराष्ट्र धर्म ४) दर्पण
- ४) तुम्हांला भारतीय घटनेचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या चरित्राची माहिती अभ्यासावयाची आहे, तर तुम्ही पुढीलपैकी कोणता संदर्भग्रंथ वाचाल ?
१) भारतीय समाज विश्वकोश २) मराठी विश्वकोश
३) आदर्श मराठी शब्दकोश ४) ग्रंथालय तालिका
- ५) साहित्य अकादमीच्या वतीने १९५५ मध्ये लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांना कोणत्या ग्रंथासाठी बहुमान मिळाला ?
१) वैदिक संस्कृतीचा विकास २) आनंदमीमांसा
३) हिन्दुधर्म मीमांसा ४) तत्त्वज्ञान कोश
- ६) बाबासाहेब आंबेडकर यांनी कोणते वृत्तपत्र सुरू केले ?
१) बॉम्बे समाचार २) दर्पण ३) बहिष्कृत भारत ४) हरिजन

५) ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम

- १) 'पॉव्हर्टी अँड अनब्रिटिश रूल इन इंडिया' या ग्रंथात यांनी आर्थिक शोषणाचा सिद्धांत मांडला.
१) दादाभाई नौरोजी २) वासुदेव बळवंत फडके
३) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर ४) उमाजी नाईक
- २) औद्योगिक क्रांती प्रथम घडून आली.
१) अमेरिकेमध्ये २) इंग्लंडमध्ये ३) रशियामध्ये ४) भारतामध्ये
- ३) ब्रिटिश दक्षिण भागात महसूल पद्धत वापरू लागले.
१) जमीनदारी २) रयतवारी ३) महालवारी ४) तालुकदारी
- ४) ब्रिटिशांच्या आगमनाने भारतीय समाजाच्या जागतिकीकरणाला सुरुवात झाली, असे म्हणजे पाहिजे कारण त्यामुळे भारतीयांना
१) पाश्चिमात्य संस्कृती विचारधारांची ओळख झाली
२) नवे उद्योग करण्याची व संपर्क साधने वापरण्याची संधी मिळाली
३) येथे दिलेली सर्व
४) कायद्याच्या राज्याची ओळख झाली

६) राष्ट्रवाद आणि राजकीय संघटनांचा उदय

- १) खालीलपैकी कोणती एक जोडी चूक आहे?
- १) भारतीय राष्ट्रीय सभा- १८८५
२) हिंदू महासभा - १९११
३) मुस्लीम लीग - १९०६
४) स्वतंत्र मजदूर पक्ष - १९३६
- २) भारतीय असंतोषाचा जनक असे कोणास म्हटले जाते?
- १) लोकमान्य टिळक
२) वि. दा. सावरकर
३) बिपिनचंद्र पाल
४) महात्मा गांधी
- ३) १८५७ च्या स्वातंत्र्ययुद्धाला भारतीय समाजसुधारकांचा पाठिंबा का नव्हता ?
- १) त्यांना ब्रिटिशांकडून सर्व साहाय्य मिळत होते
२) इंग्रजांच्या मदतीने समाजघातक रुढींना कायद्याने बंदी घालण्याचा प्रयत्न करणे शक्य होते
३) संस्थानिकांना समाजाच्या प्रगतीसाठी काही कारणे करणे शक्य नव्हते
४) स्वातंत्र्ययुद्ध हे प्रामुख्याने धार्मिक कारणांनी सुरु झाले होते
- ४) लोकमान्य टिळक "स्वराज्य हा माझा जन्मसिद्ध हक्क आहे व तो मी मिळवीनच", असे म्हणू शकले कारण त्यांना
- १) समाजाचे दारिद्र्य दूर करायचे होते
२) समाजाचे मागासलेपण पाहवत नव्हते
३) विविध संपर्क माध्यमे उपलब्ध होती व ब्रिटिशांच्या कायद्याची ओळख होती
४) त्यांचे स्वतःचे वृत्तपत्र होते
- ५) भारतीय राष्ट्रीय सामाजिक परिषदेविषयी खालीलपैकी कोणते विधान बरोबर नाही?
- १) न्या. म. गो. रानडे यांनी १८८७ मध्ये सामाजिक परिषदेची स्थापना केली.
२) सामाजिक परिषदेचा हेतू संपूर्ण देशात सामाजिक सुधारणांविषयी परिणामकारक काम व करणे हा होता.
३) तिचे पहिले अधिवेशन मुंबई येथे भरले.
४) १८९५ पर्यंत या परिषदेचे अधिवेशन, प्रत्येक वर्षी एका ठिकाणी व एकाच मंडपात, भारतीय राष्ट्रीय सभेबरोबर भरत होते.

७) क्रांतिकारक संघटना व राष्ट्रवाद

- १) डोंगरकपारित समांतर सरकार बनवून पुणे व सातारा भागातील खेड्यात महसूल जमा करण्यास कोणी सुरुवात केली होती?
- १) उमाजी नाईक
२) राघोजी भांगरे
३) पुतोजी नाईक
४) भागोजी नाईक
- २) 'अभिनव भारत' ही संघटना यांनी स्थापन केली.
- १) अरविंद घोष
२) वि. दा. सावरकर
३) फिरोजशहा मेहता
४) राजा राम चिपळूणकर
- ३) ५ डिसेंबर १८५७ रोजी भागात भिल्लानी उठाव केले.
- १) त्र्यंबकेश्वर
२) सिन्नर
३) पांचाळे
४) सांगवी

८) काँग्रेस पक्ष – संस्थापक, अधिवेशने, ठराव, स्वातंत्र्य चळवळी

- १) २८ डिसेंबर १८८५ रोजी मुंबईतील गोकुळदास तेजपाल संस्कृत पाठशाळेत राष्ट्रीय सभेच्या पहिल्या अधिवेशनाचे अध्यक्ष होते.
- १) सुरेंद्रनाथ बॅनर्जी
२) व्योमेशचंद्र बॅनर्जी
३) लोकमान्य टिळक
४) चित्तरंजनदास
- २) मुळशी सत्याग्रहाचे नेतृत्व कोणी केले ?
- १) सरदार पटेल
२) सेनापती बापट
३) विनोबा भावे
४) बी.आर. आंबेडकर
- ३) १९३८ च्या ५१ व्या हरिपूर काँग्रेसचे हे अध्यक्ष होते.
- १) महात्मा गांधी
२) नेताजी सुभाषचंद्र बोस
३) पं. जवाहरलाल नेहरू
४) सरदार वल्लभभाई पटेल
- ४) वैयक्तिक सत्याग्रहात भाग घेणारे पहिले सत्याग्रही कोण होते ?
- १) पं. जवाहरलाल नेहरू
२) नेताजी सुभाषचंद्र बोस
३) आचार्य विनोबा भावे
४) एस्. एम्. जोशी

९) शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा, कामगार चळवळी आणि कामगार संघटना

- १) हे कामगार संघटना चळवळीचे जनक होय.
- १) ना. म. लोखंडे
२) महात्मा गांधी
३) नाना शंकर शेट
४) दादाभाई नौरोजी
- २) १९२५ मध्ये हिरडा विकण्याच्या मक्तेदारी विरुद्ध च्या शेतकऱ्यांनी सत्याग्रह केला.
- १) सातारा
२) भोर
३) कोल्हापूर
४) चिरनेर
- ३) ऑल इंडिया ट्रेड युनियन काँग्रेसचे (आयटक) पहिले अधिवेशन कोठे भरले होते ?
- १) मुंबई
२) नागपूर
३) पुणे
४) नाशिक
- ४) दि. अँग्रिकल्चरसिस्टस् रिलीफ अॅक्ट (१८७९) मधील महत्त्वाच्या तरतुदी या होत्या :
- a) शेतकऱ्यांची जमीन परक्याची होण्यास निर्बंध
b) 'सिव्हिल प्रोसिजर कोड' वर काही प्रमाणात निर्बंध
c) कर्ज (ऋण) फेडण्यास असमर्थ रयतेला पकडून तुरुंगात टाकता येणार नाही.
- वरीलपैकी कोणते विधान/विधाने बरोबर आहेत ?
- १) (a) फक्त
२) (a) आणि (b) फक्त
३) (a), (b) आणि (c)
४) (a) आणि (c) फक्त

१०) स्वातंत्र्य आणि संबंधित समस्या, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ व स्वातंत्र्योत्तर भारत

- १) हैदराबाद स्टेट काँग्रेस विरुद्ध घालण्यात आलेल्या बंदीविरुद्ध यांच्या नेतृत्वाखाली संस्थानी प्रजेने आंदोलन उभारले.
- १) स्वामी रामानंद तीर्थ
३) आचार्य नरेंद्र देव
- २) सरदार पटेल
४) टी. बी. कुन्हा
- २) संयुक्त महाराष्ट्र सभा कोणाच्या अध्यक्षतेखाली स्थापन झाली ?
- १) रामराव देशमुख
३) मुकुंदराव जयकर
- २) रामराव आदिक
४) शंकरराव देव
- ३) पुढील दोन विधानांवर विचार करा.
- अ) आनंद वाघमारे यांनी निजामाविरुद्ध मराठवाड्यात जनजागृती औरंगाबाद येथून 'मराठवाडा' साप्ताहिक प्रसिद्ध करून केली.
- ब) हैदराबाद स्वातंत्र्य आंदोलनाची सुरुवात हैदराबाद शहरातील वंदे मातरम् सत्याग्रहाने/चळवळीने झाली. आता सांगा की,
- १) विधान (अ) बरोबर आहे परंतु (ब) चूक आहे.
२) विधान (ब) बरोबर आहे परंतु (अ) चूक आहे.
३) (अ) व (ब) दोन्ही विधाने चूक आहेत.
४) (अ) व (ब) दोन्ही विधाने बरोबर आहेत.
- ४) कोणत्या वर्षी ताश्कंद करारावर स्वाक्षऱ्या झाल्या ?
- १) १९६२
२) १९६६
३) १९६८
४) १९७१

**This is The End of the Free Sample
To Enrol for the Course Click on**

<https://www.studycircleonline.com/courses/woman-and-child-development-course-/47>

<https://www.studycircleonline.com/courses/taluka-sports-officer-course/46https://>

www.studycircleonline.com/courses/officer-recruitment-exam-course-in-social-welfare-commissionerate/42